

Надія Базильська,

учителька української мови та літератури, зарубіжної літератури, Маньківський навчально-виховний комплекс «Заклад загальної середньої освіти I–III ступенів – гімназія» Маньківської селищної ради Черкаської області

Книги-помічники Розвиток креативного мислення на уроках літератури

УДК 37.091.3-056:[37.016:821.09

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.2.329698>

Кожен урок у школі має на меті не лише пізнання чогось нового, це ще й шлях до успіху, перемоги над собою. Одним із етапів досягнення цього успіху є розвиток креативності, адже учні з розвиненим креативним мисленням уміють знаходити нестандартні рішення у стандартних ситуаціях і швидше «включаються» в роботу, у якій потрібно задіяти свою фантазію, уяву, проявити свої таланти. На жаль, універсального секрету, як розкрити творчий потенціал, ще не винайшли. Але ми ж знаємо, що творчість — це м'яз, який треба «прокачати». А хороша книжка — це чудовий супутник на шляху самовдосконалення, яка дарує не тільки знання, мотивацію, а й практичні інструменти для досягнення цілей та покращення якості життя.

Майкл Мікалко «21 спосіб мислити креативно»

Цю книжку варто прочитати всім, хто хоче навчитися генерувати вау-ідеї, нестандартно мислити та знаходити креативні розв'язання проблем. На сторінках зібрано робочі техніки, цікаві завдання, ігри, головоломки.

Після прочитання ми можемо переконалися в слушності афоризму Г. Сковороди «Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати — це наполовину завершити». Психологи знають оманливо простий і неймовірно дієвий прийом з використанням пись-

мових тверджень для набуття і зміцнення власної віри в те, що ви — творча особистість. Люди відчують і діють згідно з власним баченням того, ким вони самі є і чим є їхнє оточення. Усе, що уявляється, те, по суті, і втілюється.

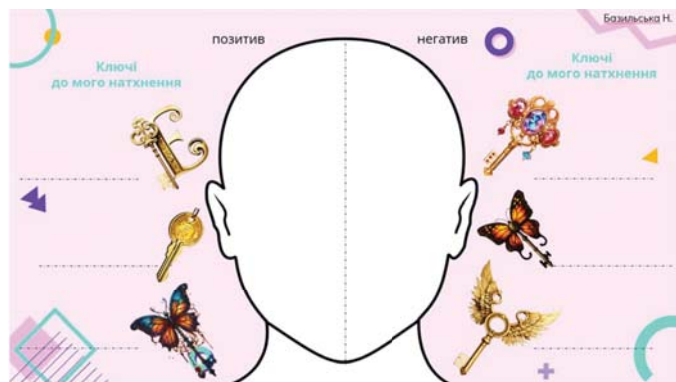
Як це реалізувати на практиці? Можна намалювати фігуру людини, поділити цей малюнок навпіл: з одного боку написати позитивні афірмації (*я творчий, я талановитий тощо*), а з іншого написати перепони на шляху до творчості (*у мене не виникає новаторських ідей, я сумніваюся в оригінальності своїх речень, я лінуюся писати сам, тому користуюся допомогою ІІІ*).

Уважно проаналізуйте свої проблеми, нейтралізуйте негативні твердження, написавши додаткові, конкретні позитивні характеристики як відповідь на кожну негативну фразу (*щоб отримати нові ідеї, я подивлюся фільм, послухаю музику, я обговорю з учителем, у чому мої основні помилки, чому я отримав погану оцінку за попередній твір, і докладу більше зусиль, щоб покращити оцінки тощо*).

Коли ви очікуєте від себе творчої наснаги, то впливаєте на свій мозок, і він починає працювати у творчому ключі. Повіривши у власні творчі здібності, ви починаєте вірити в значущість своїх ідей, а також з достатньою наполегливістю запроваджуєте їх.

Корисним буде також і пошук власних «Ключів натхнення»: музика, книжки, люди, місця. Записуйте все, що допомагає розблокувати вашу креативність.

Автор наголошує: «Якщо хочете стати художником і робитимете все те, що робить живописець, то з часом ви таки станете щонайменше пристойним художником. Ви, можливо, не станете ще одним Ван Гогом, але будете ліпшим художником, ніж той, хто

такого наміру не мав, або той, що для цього нічого не робив. Неможливо знати заздалегідь, як далеко заведуть вас ваші наміри та дії. Світ не дає гарантій, а лише шанси і всілякі повороти долі. Коли ви тягнетеся до зірок, то не обов'язково доторкнетеся до однієї з них, але вже точно не хапнете жменю болота».

Нам варто нагадувати учням: якщо вони хочуть добре писати, то треба багато читати і звертати увагу, як митці будують свої речення, як добирають заголовки, як розкривають своїх персонажів, що допомагає їхнім героям бути яскравими, цілісними тощо.

У біографії Марка Твена, написаній Альбертом Пейном, можна знайти такий спогад: «На столі біля себе, а також на ліжку й на полицях у більярдній він тримав книжки, які читав найчастіше. Усі або майже всі книжки були всіяні його коментарями — мимовільними зауваженнями на полях сторінок, здогадками щодо заголовків, короткими замітками. Ці книги він раз за разом перечитував, і дуже рідко йому не було що сказати після чергового перечитування».

Читання має бути вдумливим, а важливі думки — записаними. Тому дітям теж варто робити нотатки: завести окремий зошит, читацький щоденник чи скористатися готовими шаблонами, яких вдосталь в інтернеті.

Кіндра Холл «Сторітелінг, який не залишає байбужим»

Сторітелінг — найпотужніший та найсвіжіший інструмент просування, здатний на все: від поліпшення комунікації до мотивації і завоювання прихильності клієнтів в умовах високої конкуренції. Але де брати історії та як їх розповідати? У цій книжці Кіндра Холл, професійна сторітелерка, дає ключ до чотирьох основних типів історій, за допомогою яких можна привернути увагу до себе, вирізнитись і надихнути. Майстерність оповідача — ділова навичка, яку може розвинути ко-

жен. Спираючись на тематичні дослідження, реальні бізнес-кейси та випадки з власної практики, Кіндра навчає сторітелінгу як бізнес-прийому, що вирізняє найуспішніших. Ця книга орієнтована саме на бізнес: як за допомогою вдалої історії продавати свій продукт. Але ці історії, приклади успішних брендів, ми легко можемо адаптувати і для освіти. Разом з учнями ми дізнаємося головні секрети успішної історії.

1. Історія долає опір. Уже не треба знати смак їжі, щоб захотіти сходити в ресторан, чи запах одєколону, щоб захотіти купити флакон. Історія дає змогу полюбити товар, прийняти цінність послуги та відчути бажання діяти. Ми знаємо, що історія може переносити слухача у свій світ, вона керує нашою увагою. Ми також знаємо, що сильніше аудиторія захоплена історією, то ймовірніше вона прийме запропоновані їй погляди, так історія впливає на наш вибір. Ми, учителі, можемо переконалися в цьому на своїх уроках: правила, сухі факти викликають у дітей позихання, бажання посидіти в телефоні, але якщо ми приправимо теорію цікавою історією, життєвим прикладом, то учні слухають і стають активними.

Чи траплялося вам виходити з кінотеатру з відчуттям, що історія не закінчилася і ще якийсь час живе у вашій голові? Чи, може, розповідь вашого друга стала частиною і вашого життя?

2. Історія нас змінює. Траплялося, що вам страшенно кортіло комусь її переказати, з кимось нею поділитися. Це означає, що історія має довготривалий ефект на наше життя.

3. Історія об'єднує. Ми розповідаємо, щоб краще запам'ятати. Щоб взаємодіяти. Щоб розважати. Щоб навчати, ділитися та виживати. Ми, homo sapiens, перемогли в еволюційній боротьбі за існування, тому що могли розповідати одне одному історії. Це дало нам змогу «не просто уявляти якісь речі, але робити це колективно», мільйонам чужих людей співпрацювати та рухатися до спільної мети.

Але перед тим як почати розповідати історії, що змінюватимуть світ, варто почати з малого. Бо мета — опанувати мистецтво сторітелінгу — це великий будинок, у якому безліч кімнат (окремих завдань).

Нам потрібно наголошувати учням, що успішна історія — це влучний заголовок, відсутність помилок, уміння керувати емоціями, яскраві життєві приклади (у яких кожен впізнає себе), відчуття ситуації (коли і як доречно розповідати, щоб не потрапити в скандал), правильний жанр і стиль, запас ідей, вдалі приклади, специфічні деталі тощо.

І найкращий спосіб навчитися розповідати класні історії — подивитися, як це роблять інші. У цій книжці, як і в попередній, наголошується, що потрібно орієнтуватися на кращих, переймати їхній досвід, але не лише з книжок, бо кожна з типових історій, які ми чуємо з телевізора чи читаємо в інтернеті, теж має свої характери та свою аудиторію і кожна слугує якійсь меті.

На уроках розвитку зв'язного мовлення можна запропонувати учням придумати історію, наприклад, щоб продати якийсь товар.

Пам'ятаймо, що люди не купують речей — вони купують те, що ці речі приносять у їхнє життя. А щоб речі купили, треба розповісти історію.

Перелік запитань, які допоможуть створити вдалий рекламний текст, цікаву історію:

1. Яка проблема є у ваших клієнтів?
 - Що їм дошкуляє?
 - Як вони почуваються?
 - Як це впливає на їхнє життя, їхній бізнес?
 - Що не дає їм спати вночі?
2. Ваша ідея.
 - Як ваш продукт/послуга усуває проблему?
 - Як ваш продукт/послуга полегшує їхнє життя?
 - Як клієнти користуватимуться вашим продуктом/послугою?
 - Що вирізняє використання вашого продукту/послуги?
3. Наслідки.
 - Як змінилося життя людей, які вже придбали ваш товар?
 - Що покращилося?
 - Як почуваються клієнти?
 - Які проблеми зникли?

Не обов'язково давати відповідь на всі запитання, це лише напрям, у якому учні можуть рухатися. Діти також мають розуміти, що історія без цінності — ніщо. Тут у пригоді стають історії успішних брендів. Хто їх заснував, яка була мета, як вони просували свої ідеї? Аналізуючи успішні українські чи світові компанії, учні не лише прокачають свої творчі навички, а й можуть знайти цікаві ідеї і для своїх стартапів, можливо, навіть майбутню професію.

Де брати історії?

Розказати свою історію найбільше заважає не стільки небажання відкритися чи страх публічних виступів, а впевненість, що історії у вас взагалі немає.

Запропонуйте учням алгоритм роботи над пошуком історій:

- 1) **збір історій** — це генерування ідей, байдуже, наскільки вони цікаві, корисні чи нові. Це мозковий штурм: отримавши певну тему, учні можуть генерувати й записувати власні думки, або почуте від інших людей, або видозмінювати прочитане у пресі, соцмережах, книжках, журналах;
- 2) **вибір історії**. Не кожна історія згодиться й не в кожній ситуації. А для цього треба пам'ятати одну дуже важливу річ: історії в нашому житті прив'язуються до іменників. Іменники в нашому житті — це люди, місця, речі, події. Коли ви шукаєте історію, можете використати прийом перемикання мислення на іменники. Складіть список людей, місць, речей чи подій. А коли будете їх записувати, не поспішайте і згадайте, що у вас пов'язано з цими іменниками.

У кожного є те, що він ніколи не забуде, є якісь спогади, фрагменти, які нас наповнюють;

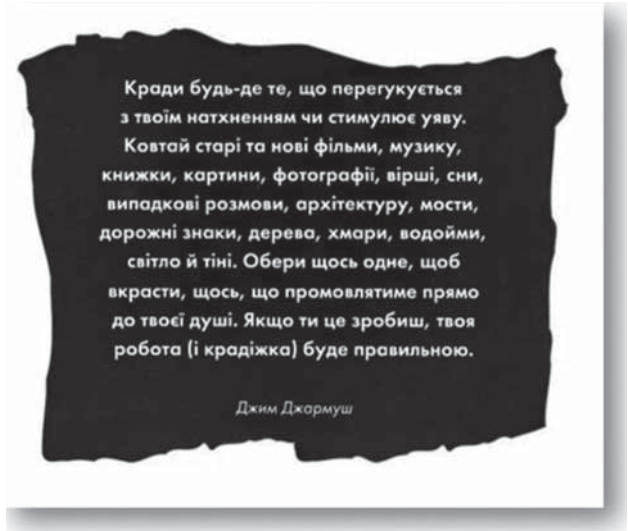
- 3) **вибір найкращої**. Найважливіший момент: серед вигаданих, записаних, зібраних ідей обираємо ту, яка найбільше підходить для нашої мети, викликає емоції.

Остін Клеон «Кради як митець»

Ми — це те, що на нас впливає, що нас оточує. Тож час озирнутися і збирати ідеї. Вірші, сни, почуті фрагменти розмов, архітектуру, дерева, хмари. Знайдіть того, на кого хочеться рівнятися, дослідіть його шлях, його помилки і перемоги.

У процесі творення ми розвиваємося.

ХОРОШИЙ ЗЛОДІЙ	ПОГАННИЙ ЗЛОДІЙ
ЧЕСТЬ	ДЕРЖАЦІЯ
НАВЧАННЯ	ПРОГАЛИНА
КРАДІНКА В БАГАТЬОХ	КРАДІНКА В ОДНОГО
ВИЗНАННЯ	ПЛАГІАТ
ТРАНСФОРМАЦІЯ	ІМІТАЦІЯ
НОВЕ БАЧЕННЯ	ЗДІРНАННЯ

Ніхто не народжується з певним стилем чи навіть голосом. Коли ми приходимо у світ, ми не знаємо, хто ми. Спочатку ми вчимося, копіюємо, а потім знаходимо справжніх себе. То чому б не почати осмислювати цю мандрівку саме тепер, на уроках літератури?

Бібліотерапія

Автор зауважує: «Якщо ти крадеш в когось одного — це плагіат, а якщо у багатьох — це дослідження. Спочатку ти копіюєш стиль, манеру, а потім переходиш у стадію змагання, покращуєш свої навички і вже копіюють у тебе.

Пиши таку книжку, яку сам хотів би прочитати».

Навчання протягом життя — важлива річ, на якій наголошує автор. Хоч куди б ти йшов, скрізь носи із собою записник і ручку. Візьми собі за звичку занотовувати думки й спостереження. Випиши свої улюблені уривки з книжок. Занотуй підслухані розмови. Механічно малюй, коли говориш телефоном.

Ключове. Ти готовий! Починай творити! Не бійся пустого аркуша, пиши!

Маніфест книжки: малюй те, що хочеш споглядати, почни свою справу, яка тобі до вподоби, грай музику, яку хочеш чути, пиши книжки, які хочеш читати, створюй вироби, якими хочеш користуватися, — роби те, що хочеш бачити виконаним. «Мислити творчо

може кожний!» — стверджує автор. У світі ніщо не є оригінальним, ідеї не беруться з повітря — їх можна «вкрасти»! Тож відкрийте серце для творчості й «крадіть» чесно. Книжка розповість, як це зробити, щоб не просто наслідувати інших, а створювати щось нове! Завдяки наведеним прикладам, ілюстраціям, порадам ви навчитесь переробляти та переосмислювати чужі ідеї та народжувати власні шедеври.

Тож шукаймо, наслідуймо, творімо разом із нашими учнями!

Список використаних джерел

1. Клеон О. Кради як митець / пер. Г. Литвиненко. — Київ : Клуб сімейного дозвілля, 2021. — 160 с.
2. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно / пер. Т. Бойка. — Київ : Клуб сімейного дозвілля, 2023. — 400 с.
3. Холл К. Сторітелінг, який не залишає байдужим / пер. О. Олійник. — Київ : Yakaboo Publishing, 2020. — 240 с.

Цією публікацією журнал розпочинає знайомити вчителів із бібліотерапевтичним потенціалом добре знайомих читацькій спільноті видатних творів української та зарубіжної літератур; матеріали підготовлені Василем Шуляром та Володимиром Гладишевим, відповідна стаття яких надрукована у першому номері часопису.

Ольга Ніколенко

Василь Шуляр,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти, заслужений учитель України, Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Володимир Гладишев,

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти, Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Іван Карпенко-Карий «Сто тисяч»

УДК 37.091.3-056:[37.016:821.09

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.2.329701>

Загальні зауваження. Концепцію бібліотерапевтичного читання літературних творів як засобу

© Василь Шуляр, Володимир Гладишев, 2025

психологічної самодопомоги вчителя та специфіки бібліотерапевтичного читання викладено авторами в окремій статті («Літературна освіта: теорія, методика, практика», № 1, с. 48-53). Розглянуто відміну бібліотерапевтичного читання від «звичайного», специфіку особистісних запитів учителя, особистісний характер бібліотерапевтичного потенціалу літературних творів, його зв'язок із родовою специфікою твору, особливості «золотого списку творів» учителя-читача.